

Pristupi objašnjavanju opredjeljenja birača

Opšti i posebni pristupi

- Opšti pristupi koji ponašanje birača objašnjavaju **makro-društvenim** uslovima u kojima su se formirali interesi
 - Formiranje različitih sadržaja pojedinih političkih partija shodno tome
 - Društvo je važno jer:
 - Uvjerenja, vrijednosti i stavovi se kreiraju pod uticajem društva
 - Pripadnost grupama koja predeterminiše iskustvo
 - Političke partije jedino mogu da komuniciraju sa grupama
 - Društvene grupe definišu glavne rascjepe (political and social cleavages) oko kojih se vodi politika
- Posebni pristupi kreću od **pojedince**

Opšti pristupi (I)

nastanak političkih partija

- Teorija rascjepa Lipseta & Rokana
- Prva studija koja pruža komparativni okvir za povezivanje društvenih struktura i izbornog ponašanja
 - „The party systems of the 1960s,’ wrote Lipset and Rokkan in 1967, ‘reflect, with few but significant exceptions, the cleavage structures of the 1920s ... [T]he party alternatives, and in remarkably many cases the party organizations, are older than the majorities of the national electorates.“
- Istorijski-makro-sociološki pristup
- Politika ne kao zavisna, već kao nezavisna varijabla (Sartori)
- Uloga elita u izboru i tretmanu dominantne podjele

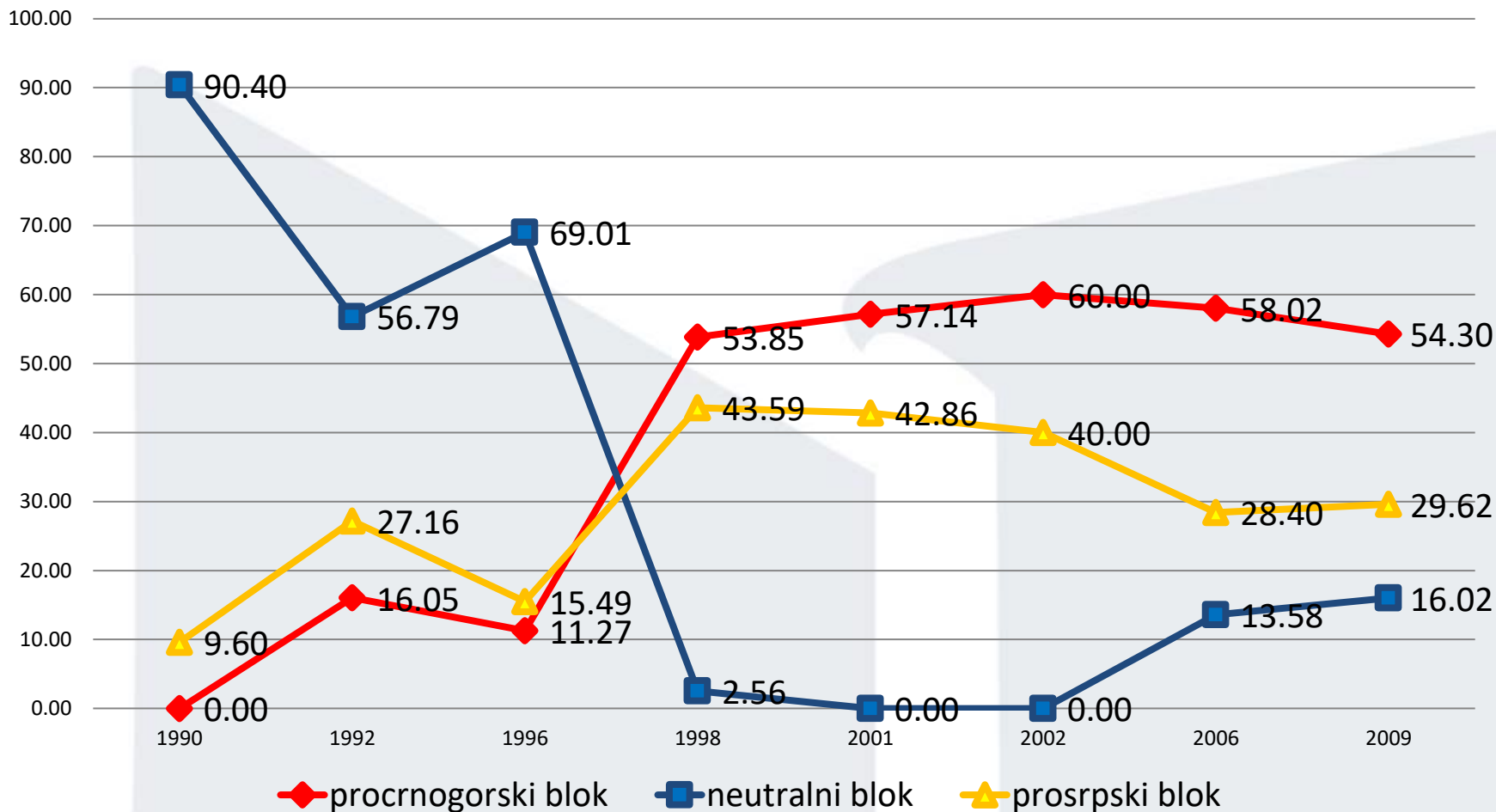
University of Montenegro

Teorija društvenih rascjepa

- Četiri istorijska rascjepa:
 - Nacionalna “revolucija”:
 - Teritorijalni urbanizacija: centar – periferija
 - Vjerski: Crkva – država
 - Industrijska “revolucija”:
 - Poljoprivredni – industrijski
 - Klasni: Radnici – vlasnici kapitala
- Izbor zavisi od političkih elita
- Jednom uspostavljeni rascjepi su bili dominantni u odnosu na novo-formirane
- „Freezing theory“
- Primjer Belgije (Liberali, Katolici i pitanje vjere)

Freezing theory u Crnoj Gori

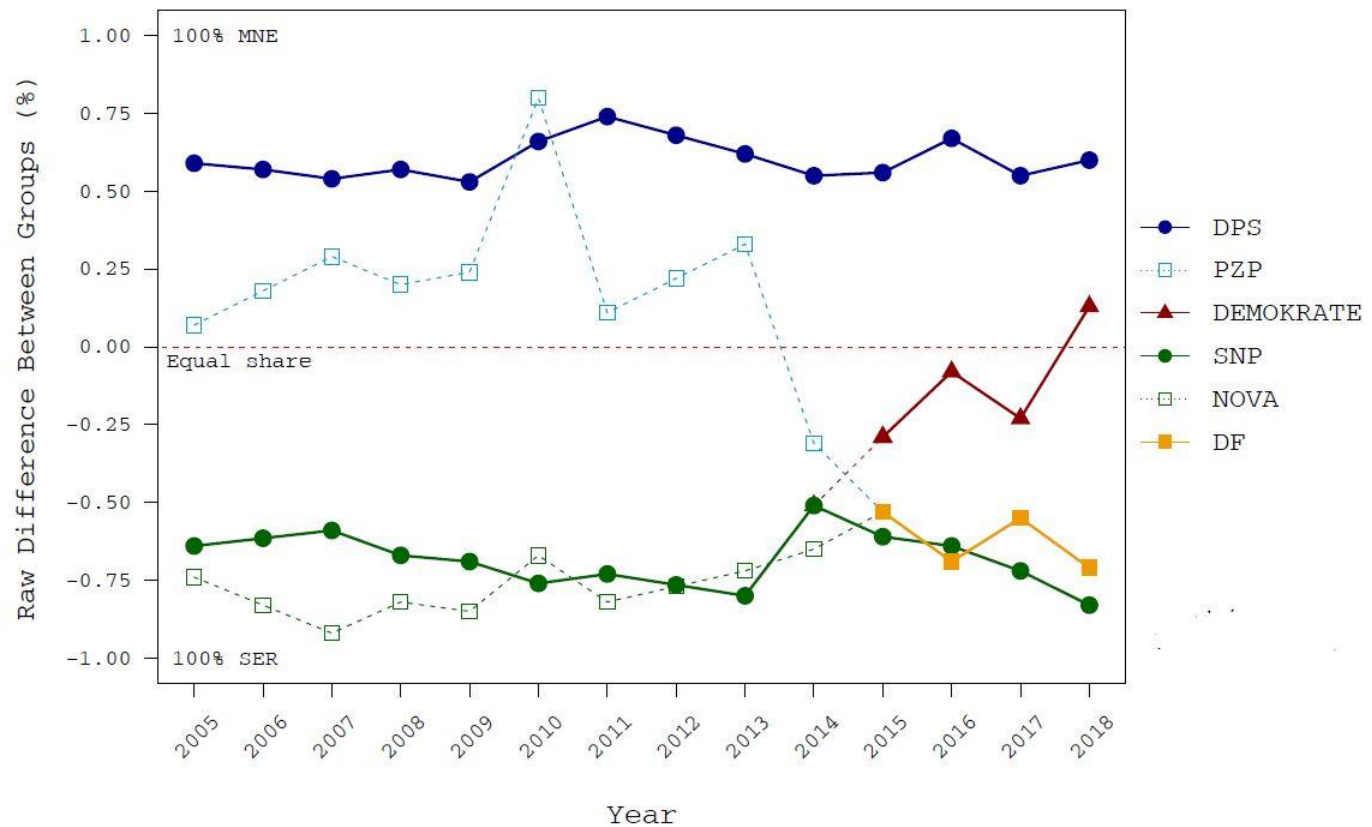
prvi primjer

Freezing theory u Crnoj Gori

drugi primjer

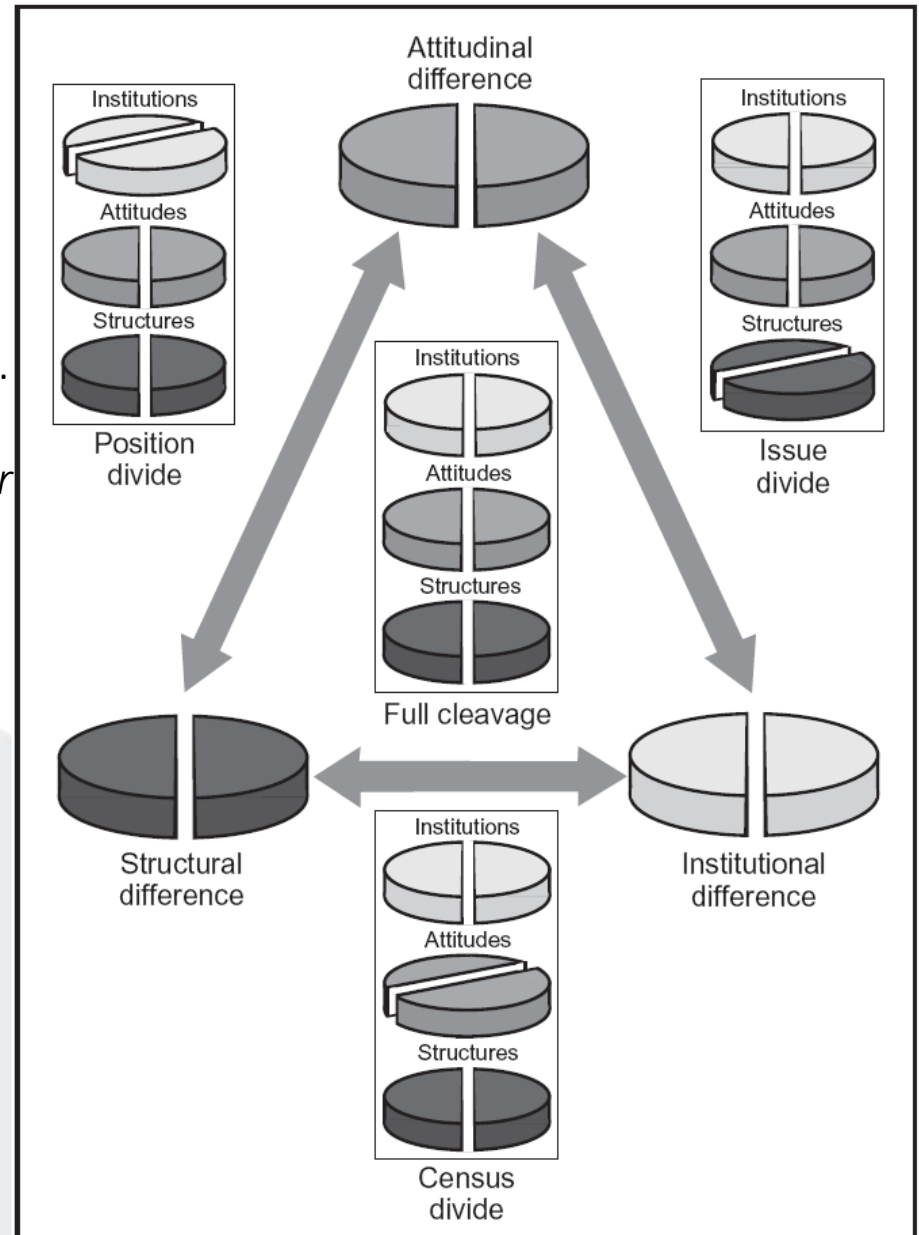
Ethnic Differences in Party Choice: Montenegro (2005–2018)

Teorije o rascjepima danas

- The theory itself was sometimes described as not specific enough and even called “obscure” (Toka, 1998, p. 598)
- Tri elementa (Bartolini i Mair):
 - Socijalna struktura
 - Stavovi
 - Organizacija
- **Static bias** (Bornschieer) – pristrasnost statičnosti

- Deegan-Krause, K. (2007). New Dimensions of Political Cleavage. In R. Dalton, & H.-D. Klingemann, *The Oxford Handbook of Political Behavior* (pp. 538-557). Oxford: Oxford University Press.
- Krause je identifikovano tri stepena “rascjepa” u zavisnosti od toga koliko se elemenata preklapa:
 - *difference* u slučaju razlikovanja po jednom elementu
 - *divide* ako se poklapaju razlike u odnosu na dva
 - *full cleavage* ako se razlikuju sva tri

URE 1.1. Model of difference, divide, and cleavage.

Dealignment and realignment svrstavanje i razvrstavanje

- Birači sve manje odgovaraju idealnim sociološki projektovanim glasanjima
- Raste politička sofistikacija
- Raste individualizacija
- Raste uticaj drugih faktora
- Mobilnost
- Obrazovanje
- Smanjio se uticaj crkve

Nestajanje strukturnih rascjepa

- Hipoteza da da će strukturni rascjepi nestati i da će birači na svakim izborima donositi odluku na osnovu programskog opredjeljenja
- Malo dokaza za ovu hipotezu

Hipoteza “oburžoavanja”

- Dalton, Flanagan, Beck:
 - “Evropski radnici provode subote perući svoje automobile, a nedelje vozeći se u prirodu – to nije klasna borba na koju je Marks mislio”
- Kakvog smisla ima glasanje za lijeve partije?
- Da li je materijalno dobro motiv za klasno glasanje ili je u pitanju princip?

Nova srednja klasa

- Stvaranje novih klasa:
 - Oni koji posjeduju nepokretnu imovinu i imaju osiguranje – nova viša klasa
 - Oni koji žive u iznajmljenim kućama i nemaju osiguranje – novi glasači ljevice
- Nema empirijske potvrde za ovu hipotezu
- Vrlo često se ove dvije varijable koriste u konstruisanju modela glasanja

Posljednja dešavanja

- Društveno-strukturno glasanje ostaje važan teorijski okvir
- Društvene promjene traže određene adaptacije
 - Kod klasnog glasanja, je li samostalni zanatski djelatnik zaposleni ili poslodavac?
 - Postoji li razlika kada je u pitanju sigurnost ugovora
 - Kakvu ulogu ima sistem promocije i hijerarhije
 - Priroda posla
 - Sigurnost posla

Opšti pristup (II)

- Kičelt:
 - Programska
 - Klijentelistička
 - Harizmatska motivacija
- Heberle:
 - Programska (ciljno-racionalna) motivacija
 - Klijentelistička (instrumentalno-racionalna) motivacija
 - Harizmatska (emotivno-afektiva) motivacija
 - Tradicionalna motivacija

Posebni pristupi (I)

- **Socioekonomski pristup**
- “Ne određuje svijest ljudi njihovo biće, već obrnuto društveno biće određuje njihovu svijest”
- Lipsetovi nalazi:

Visoki postotak lijevih birača	Visoki postotak desnih birača
Veći gradovi	Manji gradovi, sela
Veća preduzeća	Manja preduzeća
Područje visoke nezaposlenosti	Područje manje nezaposlenosti
Manjinske skupine	Većinska religiozna ili etnička skupina
Ekonomski napredno stanje	Ekonomski zaostala preduzeća
Rudari, ribari, pomorci, šumski radnici	Sluge, seljaci, službenici

Posebni pristupi (II)

- Problemi:
 - Smanjuje se uticaj egzistencijalnih uslova na političko opredjeljenje
 - Društvo otvoreno društvenoj mobilizaciji

Posebni pristupi (III)

- **Socijalizatorski pristup**
- Neposredna i posredna socijalizacija
- Poseban značaj porodice:
 - Primjer i neposredno učenje
 - Samoidentifikacija
 - Preuzeti model
 - Položaj u socijalnoj strukturi

Posebni pristupi (IV)

- Problemski pristup

Posebni pristupi (V)

- **Vrijednosni pristup** (Newman i Seth):
 - Funkcionalni (koju korist pojedinac ima?)
 - Socijalni (imidž – predstavnik grupe)
 - Emocionalni (“on je jedan od nas”)
 - Kondicioni (uslovljene vrijednosti)
 - Spoznajni (potreba za novim)
- **Teorija odnosa sredstava i ciljeva** (Huber, Herrmann) – instrumentalno učenje

Posebni pristupi (V)

- **Pristup personalizacije**
 - Personalizacija kao personifikacija
 - Prebacivanje težišta na kandidata, ne na stranku
 - Bitne karakterne osobine
- Prelomni društveni momenti
- Ili u situaciji “zasićenja”

Međudodnos datih pristupa

